

Lista på politiska förslag man kan ha med i kommunala partiprogram

Förslagen är framtagna av

MP VÄSTRA GÖTALANDS KOMMUNGRUPP

Kommungruppen består av:

Yngve Johansson (smk)	yngve.klavan@gmail.com
Agneta Arvemark	agneta.arvemark@gmail.com
Merete Kapstad	merete.kapstad.mp@gmail.com
Göran Larsson	goran.mplarsson@gmail.com
Anna-Tora Jonsson	annatora.jonsson@gmail.com
Janine Alm Ericson	janine.ericson@mp.se

AVSNITT:

- Klimat och Energi s. 3
- Stadsbyggnad s. 5
- Infrastruktur s. 7
- Landsbygdsutveckling s. 8
- Barn- och ungas rättigheter s. 10
- Folkhälsa s. 13
- Ekonomi s. 14
- Demokrati, jämställdhet s. 16
- Självförtroende och självförvaltning s. 18
- Mångfald, samlevnad & HBTQA s. 19
- Näringsliv- och arbetsmarknad s. 20
- Integration s. 23
- Utbildning s. 24
- Kultur och Fritid s. 27
- Mat s. 28
- Vård och Omsorg s. 29
- Internationellt arbete s. 32

KLIMAT OCH ENERGI

Miljöpartiet de Gröna vill att alla Sveriges kommuner tar ett ökat ansvar inom klimat- och energiområdet. I Västra Götaland så vill vi att våra 49 kommuner skall agera offensivt och vara i framkant inom området och här ska vi gröna spela en aktiv roll att ta initiativ för ett hållbart Sverige.

Det är viktigt att det finns en strategisk klimat- och energiplan inom alla kommuner och ett tydligt kommunalt tjänstemannastöd för ett offensivt arbete. Vi vill;

- Att inrätta ett miljö- och klimatutskott i syfte att utveckla en lokal klimat- och energiplan.
- Att verka för en omställning till ett energi- och transportsystem som är baserat på förnyelsebara bränslen.
- Att fler förnybara energikällor skall in i produktionen samtidigt, som t.ex. vindkraft, solenergi, biobränsle mm.
- Att en biogasanläggning ska byggas i kommunen.
- Att kommunen ska äga och vid behov bygga egna vindkraftverk
- Att användningen av solenergi skall utvecklas vidare. Solfångare skall byggas på kommunens anläggningar som komplement till andra energikällor.
- Att kommunen skall värna om fjärrvärmeverket. Det skall behållas i kommunens ägo.
- Att kommunen skall underlätta för att bygga mindre biobränsleeldade kraftvärmecentraler med lokala fjärrvärmenät.
- Att satsa på ny teknik för att få fram mer miljöanpassade drivmedel och styrmedel som kan påskynda utvecklingen i mer hållbar riktning.
- Att kollektivtrafiken skall byggas ut. Möjligheten att avstå från bilkörning och ändå ha ett väl fungerande arbets- och fritidsliv skall öka.
- Att vid upprättande av översiktsplan och detaljplaner skall det göras driftskostnadskalkyler för kollektivtrafikering.
- Att vid tjänsteresor till andra kommuner och andra län skall kommunens personal och politiker så långt som möjligt resa med kollektivtrafik eller samåka. Kommunen bör aktivt uppmuntra samåkningssystem.
- Att för kortare resor vill vi att kommunen stimulerar till ökad gång-, cykel- och kollektivtrafik på bekostnad av individuella motoriserade transporter.
- Att underhåll av cykelvägar under vinterhalvåret skall vara bättre än den är idag.
- Att minska bilismen med 30 procent till 2020 i kommunen.
- Att för att attraktionskraften för kollektiva färdmedel skall öka bör prissättningen hållas ner i samarbete med Västtrafik och andra intressenter.
- Att det bör vara möjligt att stiga av från bussen även på andra platser som ligger längs bussfärdvägen än busshållsplatser, särskilt om avståndet mellan är stora.
- Att kommunens egen fordonspark ska drivas med förnyelsebara bränslen.
- Att tankställen för biogas skall finnas eller utökas i kommunen.
- Att tågtrafiken skall byggas ut, både i fråga om person- och godstransporter.
- Att verka för att näringslivet i kommunen skall ha god tillgång till miljövänliga transportalternativ för både korta och långväga godsflöden.
- Att sjöfarten är viktig och att verka för att en betydande andel av godstransporterna

sker sjövägen.

- Att sjöfartyg är ett relativt energisnålt transportmedel och kommunen skall verka för att sjöfarten behålls och utvecklas. För att minska de miljöfarliga utsläppen från sjöfarten måste hårdare avgaskrav ställas på fartygen och denna fråga måste även drivas mer internationellt.
- Att nybyggnation och renovering av kommunala fastigheter måste ske med energieffektiva lösningar.
- Att göra boendet både energieffektivare och miljövänligare.
- Att vi i kommunen skall ha en bra rådgivning om hur man kan bygga och bygga om till energisnåla hus.
- Att resurs- och energieffektivitet skall prägla kommunens alla verksamheter.
- Att energibesparingarna i kommunens fastigheter skall fortsätta för att minska miljöbelastningen och samtidigt frigöra ekonomiska resurser för andra av kommunens verksamheter, framförallt för barn och skola, utbildning och äldreomsorg.
- Att xx ska vara en föregångskommun när det gäller möjlighet att investera i hållbar energi som vind- och solkraft.
- Att kommunen ska erbjuda klimatrådgivning till företagare som vill minska sin klimatpåverkan.
- Att xx kommun ska bli en fossilbränslefri kommun.
- Att inhemsk förnybar energi skall leda oss till större självständighet och större lokal makt över energiproduktionen i kommunen, som fram till 2020 ska minska sitt behov av fossila bränslen med 80% för att på sikt bli landets första fossilbränslefria kommun.
- Att förbrukningen av fossila bränslen minskar med minst 20% 2014-2018 inom kommunens verksamheter baserat på nuvarande folkmängd.
- Att eleffektiviteten i xx ska öka med minst 20% 2014-2018.
- Att målstyrning med kvantitativa nyckeltal exempelvis koldioxidekvivalenter utvecklas inom kommunal verksamhet.
- Att använda mer miljömärkt el i kommunala fastigheter
- Att underlätta för småskalig elproduktion.
- Att kommunens energibolag ska införa fastpris på förnybar el samt möjliggöra nettodebitering hos småskaliga elproducenter.
- Att det ska produceras solel på kommunala fastigheter.
- Att satsa på förnybar energi i kommunala fastigheter bland annat genom att många kommunala fastigheter utrustas med solpaneler
- Att resurs- och energieffektivitet ska prägla kommunens alla verksamheter.
- Att Energibesparing ska uppmuntras bland annat genom att den fasta delen på el, vatten och fjärrvärmesaxorna tas bort och avgiften baseras helt på förbrukningen.
- Att man ska kunna hämta och lämna användbara föremål på återvinningscentralerna för att återanvända eller videreskänka.
- Att det tas fram en kommunal plan för förnybar energi tillsammans med näringslivet.
- Att vi ska vara självförsörjande på energi.
- Att kommunen bygger ut ett eget värmeverk för utveckling av fjärrvärme.

STADSBYGGNAD

Goda idéer och välplanerade städer är en förutsättning för att vi ska klara omställningen till ett fossilfritt samhälle. Att planera och bygga energisnålt och med så lite behov av transporter som möjligt, både av människor och gods, hjälper oss på sikt att nå målen. Därför vill vi;

- Att införa tysta områden, där vattenskotrar förbjuds.
- Att undantaget från strandskyddet beslutas av kommunfullmäktige
- Att bygga bostäder på vattnet-husbåtar
- Att våra stadsnära skogar skall bibehållas som viktiga rekreationsområden för kommuninvånarna.
- Att införa ett särskilt investeringsstöd för att bygga nytt och rusta upp nedslitna bostadsområden.
- Att passivhus ska få gå före i tomtkön.
- Att kommunen arbetar för att inte bebygga jordbruksmark
- Att det byggs hyreslägenheter för att skapa ett flexibelt boende
- Att undvika rivningar i centrum för att skapa attraktiva tomter
- Att ha ett marknadsområde som skapar en kommun fylld med aktiviteter för kommuninvånare och besökare.
- Att verka för att det blir bättre standard på Trafikverkets tre- och fyrasiffriga vägar.
- Att sanera och bebygga de industriområden som idag fungerar som barriärer.
- Att genom nybyggnation skapa en större variation av bostäder i varje stadsdel.
- Att trafiken anpassas till barnens villkor
- Att barnperspektivet skall få större utrymme i den fysiska planeringen.
- Att förhindra etablering av externa köpcentra
- Att bevara kulturhistoriska byggnader och miljöer är viktigt för att bevara staden själ
- Att kommunen ska verka för att fler och billigare bostäder byggs
- Att ha en tät bebyggelse längs med kollektivtrafikstråken.
- Att nybyggnation främst ska ske på gamla industritomter med centralt läge.
- Att allmännyttan ar stort ansvar för miljön, integrationen och sociala aspekter.
- Att livscykelanalyser och livcykelkostnader är obligatoriska vid nybyggnation.
- Att bevara stadens centrala grönområden och parker.
- Att fjärrvärmenätet byggs ut för att minska koldioxidutsläppen.
- Att bygga energisnåla hus.
- Att bygga så att inga svårnedbrytbara gifter förekommer eller bildas i byggnaderna.
- Att värna de mindre orterna i kommunen så att det finns ett utbud av skola, vård och service fördelad över hela kommunen.
- Att natursköna sammanhängande gång-, cykel- och ridvägar premieras framför strandtomter längs våra vatten.
- Att kommunen ska vara restriktiv i dispenser från strandskyddet i kommunen.
- Att kommunen ska vara restriktiv med att upplåta mark åt kommersiella reklampelare.
- Att ta fram en ny grönområdesplan.
- Att kommunen ska uppmuntra och slå vakt om det småskaliga odlingslandskapet och dess värden.
- Att Bevara tätortsnära skogar
- Att genom nya detaljplaner värna kommunens särart och attraktivitet.

- Att medverka till en bostadspolitik som garanterar prisvärda boenden i livets olika skeden
- Att ta hänsyn till klimatförändringarna och inte bygga på mark som riskerar att översvämmas.
- Att avsluta satsningar på flygplatser
- Att anlägga fler pendelparkeringar
- Att verka för fungerande bredband och telefonnät i hela kommunen.
- Att kommunen tar fram områden med byggklara tomter i hela kommunen
- Att tillse att det finns mötesplatser och lokaler, typ bygdegårdar, som gör att engagerade människor kan bedriva verksamhet på landsbygden.
- Att utveckla nya boendeformer, t ex seniorboenden
- Att ett ekologiskt hållbart och energieffektivt byggande i kommunen eftersträvas
- Att verka för tillgång till grönområden nära bostaden
- Att verka för att bredband mm ska finnas tillgängligt även utanför centralorten
- Att minska trafikbuller och ordna helt bullerfria områden.
- Att översiktsplanen tydligt ska slå vakt om naturresurser, naturskydd, landskaps- och kulturminnesvård, rekreationsområden, parkvård och gröna stråk.
- Att centrum planeras så att människor ges företräde framför bilar.
- Att sänka trottoarerna.
- Att förbättra och utöka antalet anslagstavlor i kommunen
- Att verka för att dagligvaruhandel ska finnas på gångavstånd.
- Att kommunala badplatser ska bevaras och förbättras
- Att kommunen tar fram en trädplan för skötsel och bevarande av träd i innerstaden.

INFRASTRUKTUR

Liksom stadsbyggnad är infrastrukturen hårdvaran i samhällssystemet. Att prioritera hållbara transporter i varje läge är enda sättet att klara att behålla våra mest grundläggande samhällsstrukturer i en omställning. Därför vill vi;

- Att kommunen prioriterar cykelvägar
- Att kollektivtrafiken skall bli billigare genom att kommunen gör tillköp
- Att kommunen verkar för samordning mellan lokal och regional trafik
- Att kommunen satsar på utökad och förbättrad kollektivtrafik på landsbygden
- Att kommunen verkar för fler nattbussar.
- Att kommunen erbjuder lånecyklar
- Att kommunen skapar fler pendelparkeringsplatser för cykel och bil
- Att kommunen inleder försök med bil- och cykelpool med elcyklar
- Att cykelbanorna separeras från gångbanor
- Att kommunen satsar på säkra skolvägar
- Att kommunen slutar subventionera flygplatser
- Att kommunen satsar på sugtömningsanläggningar för fritidsbåtar.
- Att kommunen bygger spolplattor i småbåtshamnarna.

LANDSBYGDSUTVECKLING

För att klara livet i staden måste vi också utveckla landsbygden. Ett fungerande samspel däremellan, där landsbygden inte bara ses som en producent till staden, utan finns också för sin egen skull måste utvecklas. Därför vill vi;

- Att kommunen använder sin konsumentmakt genom att etisk-moraliskt ta ställning till hur tjänster och varor har producerats. Närproducerad och ekologisk livsmedelproduktion är dessutom viktig för att minimera transporter och ge hög kvalitet.
- Att ett alternativ såsom "bondens marknad" finns för att uppmuntra de som har företag som marknadsför närproducerade och ekologiska varor.
- Att turistnäringen i kommunen utvecklas på ett ansvarsfullt och hållbart sätt, genom ekoturism och kulturturism.
- Att små och medelstora företag med socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar profil utvecklas.
- Att förnybara energikällor utvecklas. Vind-sol, och bioenergi är viktiga inslag i landsbygdens energiomställning. Vi ser helst ett lokalt andelsägande i sol och vindkraften.
- Att de allmänna kommunikationerna utvecklas tillsammans med omkringliggande kommuner, så att det blir ett ekonomiskt och ett tidsparande alternativ att ta bussen till arbete och fritid.
- Att underhållet av de mindre vägarna i kommunerna prioriteras.
- Att infrastrukturen byggs ut och kommer alla till del.
- Att servicen finns kvar för landsbygdsbefolkningen. I en kommun där mer än hälften av invånarna bor på mindre orter måste det finnas ett utbud av skola, vård och service fördelad över hela kommunen. Detta bidrar inte enbart till ökad tillgänglighet utan även till en förbättrad miljö.
- Att det skapas mötesplatser för ungdomar och barn, som till exempel "Ungdomens hus", lekplatser mm.
- Att det finns trygghetsboende i våra mindre samhällen och på vår landsbygd.
- Att vårt omistliga landskap och vårt kulturarv bevaras
- Att turistnäringen i kommunen utvecklas på ett ansvarsfullt och hållbart sätt, genom ekoturism och kulturturism.
- Att cykel-och vandringsleder förbättras och utvecklas
- Att småföretagande uppmuntras och att små och medelstora företag med socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar profil utvecklas.
- Att innovativa miljöinvesteringar uppmuntras
- Att infrastrukturen byggs ut och kommer alla till del.
- Att jordbruket bevaras och utvecklas till att vara ekologiskt hållbara
- Att möjligheterna att bedriva jordbruk nu och i framtiden säkras
- Att jordbruket görs GMO fritt
- Att slamspridning på lantbruksmark inte får förekomma
- Att kommunala förädlingskök inrättas där livsmedelsföretag kan hyra in sig
- Att projektet "Grön integration", i samverkan med Hushållningssällskapet används
- Att närproducerad livsmedelproduktion uppmuntras, den är viktig för att minimera transporter och ge hög kvalitet
- Att lokal produktion av livsmedel prioriteras vid upphandling
- Att ett alternativ såsom "bondens marknad" finns för att uppmuntra de som har företag som marknadsför närproducerade och ekologiska varor.

- Att en landsbygdsfond inrättas för utveckling av landsbygden och prioriterade områden är förutom livsmedel förnyelsebar energi som till exempel biogas.
- Att ett samarbete mellan utbildning och näringsliv utarbetas, en sådan kontaktyta gynnar både företagens kommande kompetensförsörjning och ungdomarna får en inblick i arbetslivet vilket kan underlätta deras kommande yrkes- och utbildningsval.
- Att boendet på landsbygden utvecklas och görs attraktivare bl.a. med hjälp av bättre kollektivtrafik
- Att det vid busshållplatser på landet bör finnas möjlighet att ställa sin cykel på ett säkert sätt. Varje busshållsplats på landsbygden bör ha en busstur.
- Att kollektivtrafiken kompletteras med anropsstyrd trafik
- Att det inleds försök med bil- och cykelpooler
- Att underhållet av de mindre vägarna i kommunerna prioriteras, eftersom kollektivtrafik inte finns att tillgå på många platser på landsbygden är detta viktigt för att säkra att befolkningsantalet inte sjunker ytterligare på landsbygden. Såväl arbetspendling som transporter för landsbygdsföretagen kräver att vägnätet underhålls och en stor andel av landsbygdsbefolkningen är beroende av bil för arbetspendling.

BARN & UNGAS RÄTTIGHETER

Det är vuxnas ansvar och skyldighet att barns rättigheter realiserar i kommunen. Barn och unga skall främst ses som fullvärdiga medborgare i nutid med sina egna rättigheter. De är också vår framtid och det lönar sig därför både mänskligt och ekonomiskt att satsa på barn och unga. Barnens och barnets rätt till inflytande är en rättighet som behöver extra fokus för att realiserar. Vår övertygelse är att en demokrati med möjlighet för aktivt deltagande föder engagemang och ansvarstagande hos varje medborgare. Därför vill vi;

- Att kommunen säkerställer att FN:s konvention om barnets rättigheter och dess grundprinciper genomsyrar kommunens verksamhet och alla beslut så att de är icke-diskriminerande, ser till barnens bästa och till barns rätt till liv, utveckling och inflytande. Det är vuxnas ansvar och skyldighet att barns rättigheter realiserar i kommunen. Barn skall främst ses som fullvärdiga medborgare i nutid med sina egna rättigheter. De är också vår framtid och det lönar sig därför både mänskligt och ekonomiskt att satsa på barnen.
- Att kommunen sätter barn och ungdomsperspektivet främst i de politiska besluten. Det ska finnas barnperspektiv på alla förslag och beslut.
- Att kommunen i sin strategiska plan inkluderar ett Barn- och Ungdomspolitiskt program som tydligt pekar ut att och hur barns rättigheter skall genomsyra verksamhet och beslut inom alla områden inklusive social och fysisk planering.
- Att kommunen inför ett rättighetsombud som tar tillvara mänskliga rättigheter med extra starkt fokus på barns rättigheter då barn som grupp har mindre möjligheter än vuxna att tillvarata sina rättigheter.
- Att kommunen kontinuerligt fortbildar sina politiker och sin personal inom områdena barnkonventionen, queerfrågor, jämställdhet och jämlikhet.
- Att kommunen skärper och utvecklar sin politik mot diskriminering då bristen på jämställdhet och jämlikhet är ett av vår tids stora samhällsproblem. Människor ska behandlas med värdighet och respekt och med beaktande av individens behov och förutsättningar. När en person diskrimineras på grund av sitt kön, sin religion, sexuella läggning/identitet, funktionshinder eller ålder, så förminskas hon och tas inte tillvara som den resurs hon verkligen är.
- Att kommunen utifrån icke-diskriminering tar ett helhetsgrepp mot barnfattigdom och motverkar dess effekter både på samhällsnivå och hos de enskilda barnen
- Att kommunen, som ett led att motverka barnfattigdomens effekter, tillser att skolorna i kommunen är avgiftsfria i realiteten.
- Att kommunen ser till att alla barn, oavsett föräldrarnas inkomst, har möjlighet till en meningsfull och aktiv fritid.
- Att kommunen ser till att utrymme för en meningsfull fritid för alla barn inkluderas i försörjningsstödet.
- Att kommunen, för att motverka diskriminering, sänker/tar bort avgifterna på kultur- och musikskolan.
- Att kommunen särskilt satsar på stöd till elever i familjer där våld, ekonomiska och sociala svårigheter, droger eller psykiska sjukdomar förekommer. Antalet vuxna i samhället måste vara tillräckligt stort för att barns behov ska kunna tillgodoses, som t.ex. läxläsningshjälp, trygghetskapande och avkopplande aktiviteter mm.
- Att kommunen tillser att gömda barn har samma rättigheter som andra barn inklusive skolgång och meningsfull fritid.

- Att kommunen har barnens bästa, som enskilda individer och som grupp, som utgångspunkt för alla planer och beslut.
- Att kommunen ser till att varje barn får det stöd som det behöver för att utvecklas till sin fulla potential
- Barnets rätt och möjlighet till inflytande måste skyddas, en deltagandedemokrati förutsätter barns deltagande. Vår övertygelse är att en direkt demokrati både förutsätter och föder ansvarstagande och engagemang hos varje medborgare. Demokrati betyder för oss delaktighet och att beslut ska fattas så nära de människor som berörs som möjligt.
- En god skola skapas bl.a. av kunniga och engagerade lärare och elever, som har medinflytande i vardagen. Skolan är en viktig uppfostrare i demokrati. Demokrati i skolan är inte bara att ha ett elevråd. Elever ska ha en reell makt i skolan och den ska inte reduceras till att få bestämma över färgen på väggarna i kafeterian. När eleverna får vara med och utforma skolan och har inflytande över den egna lärandeprocessen så ökar engagemanget och eleverna lär sig mer.
- Att kommunen, tillvaratar barns och ungdomars expertis kring sina egna omständigheter och ger barn och unga verkligt inflytande på alla beslut som berör dem och att de tillfrågas tidigt i beslutsprocessen.
- Att kommunen verkar för att det lokala medborgarinflytandet ska öka, till exempel via medborgarbudgetar, brukarråd och medborgardialoger.
- Att kommunens politiska organisation aktivt och kontinuerligt ger ungdomar stöd och medel för att upprätthålla och utveckla sina egna demokratiska instrument på sina egna villkor.
- Att kommunen använder skolan som en viktig plattform och kanal för att jobba med barn och ungas inflytande och delaktighet på beslut i hela den kommunala verksamheten.
- Att kommunen tillser direkt kontakt mellan barn och unga och de kommunala beslutsorganen, så att vägen mellan barn och makthavare kortas.
- Att kommunen utvecklar ungdomsrådet och genom en fast budget skapar möjlighet för ungdomar att påverka och driva egna projekt i kommunen.
- Att kommunen ansöker om att få bli försökskommun för rösträtt från 16 års ålder. Ett samhälle som planerar långsiktigt inkorporerar ungdomars idéer och aspirationer. Med dagens förlängda mandatperioder är sänkt rösträttsålder en bra demokratireform. Idag är många förstagångsväljare 22 år vilket försämrar ungdomars representation i de folkvalda organen.
- Att kommunen utvecklar ungdomsfullmäktige, bland annat genom att ungdomsfullmäktigeledamöterna får ansvara för en egen budget.
- Att kommunens ungdomsråd ska utvecklas genom att ge rådet en egen budget och flytta verksamheten till kommunstyrelsens ansvarsområde.
- Att kommunen låter ungdomsrådet ska vara representerat i de utredningar och kommittéer som rådet önskar.
- Att kommunen stödjer ungdomar där de är och ger dem en seriös möjlighet till inflytande över sin fritidstillvaro. Fritidsgårdarna är viktiga både för att ge meningsfull, utvecklande sysselsättning och öka möjligheterna för våra ungdomar att träffas. Vi anser att det är absolut nödvändigt att bevara den verksamhet som finns och att utöka öppettiderna.
- Att kommunen tillser att elevinflytande ökar i takt med stigande ålder. Det är skolans ansvar att se till att elevdemokratin fungerar. Skolan skall fostra till en känsla av stor delaktighet och möjlighet att påverka.
- Att kommunen har flera lokala kommunala skolstyrelser med elev- eller

föräldramajoritet.

- Att kommunen förbättrar skoldemokratin och elevernas inflytande över deras egen studiesituation.
- Att kommunen fortbildar lärare inom områden som inte är ämnesspecifika som till exempel queerfrågor, barnkonventionen och jämställdhet.

FOLKHÄLSA

Kommunen skall verka starkt för en god och jämlik hälsa. Detta är ett långsiktigt arbete med att forma samhället så att friskfaktorer främjas. En bra folkhälsopolitik bidrar till att människor blir sjuka i mindre utsträckning och inte behöver söka lika mycket vård. Människor kan då verka utifrån sin fulla kapacitet, socialt, på arbetsmarknaden och i samhället i övrigt. Ett förebyggande arbete är ur alla aspekter det mest lönsamma, för individer och för samhället. Folkhälsofrågor handlar om rättvisa. Innan politiska beslut fattas bör man analysera hälsokonsekvenser. Vi vill;

- Att kommunen tillser att ett förebyggande och hälsofrämjande arbetssätt genomsyrar all vård och omsorg. Vården ska vara jämställd och jämlik och finnas nära medborgarna. Den ska präglas av teamarbete och av bred medicinsk och psykosocial kompetens.
- Att kommunen gör de särskilda satsningar som behövs för att minska den psykiska ohälsan.
- Att kommunen agerar efter att fritidsaktiviteterna har en stor betydelse för folkhälsan och välbefinnandet.
- Att kommunen bibehåller och utvecklar idrott, motion och friluftsliv, då dessa områden har många positiva effekter för människors hälsa och välbefinnande.
- Att kommunen skall vara en framgångsrik idrottskommun. Idrott skall främja hälsa, lekfullhet, gemenskap och gott kamratskap. Demokratin i föreningarna skall bevaras och fördjupas. Allt barnidrottsutövande bör vara en lek utan utslagning och elitsatsning. Vi vill att kvinnliga idrottsutövare får lika bra villkor som manliga.
- Att kommunen skall satsa på förebyggande friskvård riktad till kommunens anställda och till kommunens invånare i olika åldrar och samhällsgrupper. Tid för motion skall vara en självklarhet i vars och ens vardag.
- Att kommunen ska ha ett sammanhållet och aktivt arbete för ökad folkhälsa
- Att kommunen skall förbättra samarbetet mellan kommunen och Västra Götaland/och eller statlig nivå i folkhälsofrågor
- Att kommunen verkar för att alternativ måste finnas till elitsatsningar, där alla unga som gamla är välkomna att delta. Idrotten är vår största folkrörelse. Den betyder oerhört mycket medborgarna, inte minst för folkhälsan.
- Att kommunen stödjer motions- och korpidrotten helhjärtat. Vi får inte glömma bort att det ska vara roligt att motionera och att icke-professionella tävlingar bidrar till gemenskap och folkhälsa.
- Att kommunen ska se närmare på hur mycket ohälsan kostar kommunen och sedan öka satsningen på folkhälsa i proportion till denna kostnad.
- Att kommunen utvecklar sitt arbete med friskvård på ett offensivt sätt. Människor som får stöd till förändrad livsstil förbättrar folkhälsan i vår kommun.

EKONOMI

Miljöpartiets arbete för långsiktig hållbarhet är vår ekonomiska politik. Ordet ekonomi betyder fritt översatt "att hushålla med resurser". Miljöpartiet förespråkar en kretsloppsekonomi. Vad som görs i kommunen har i förlängningen också inverkan på människor och miljö i vår omvärld, när vi agerar lokalt måste vi därför också tänka globalt. Vi verkar för att hitta möjligheter så att investeringar i människor skall kunna räknas och avskrivas som de investeringar som görs i t.ex. byggnader. Därför vill vi;

- Att kommunen har en kostnadseffektiv och ändamålsenlig verksamhet med en långsiktigt god hushållning.
- Att kommunen arbetar med ett socialt investeringsperspektiv, vilket betyder att det förebyggande arbetet mot ohälsa och utanförskap ökas och effektiviseras för att på sikt ge minskade kommunala kostnader.
- Att kommunen startar en social investeringsfond/social investeringsstiftelse för möjligheten att kunna freda och utöka det förebyggande arbetet även under ekonomiskt tuffa tider.
- Att kommunen ser satsningar på barn och unga som investeringar i en bättre framtid i stället för som samhällsekonomiska kostnader.
- Att kommunen försöker att förebygga utanförskap missbruk och ungdomsvåld genom samverkan mellan skolan, kommunens andra organisationer, frivilligorganisationer och andra lämpliga samhällsorganisationer.
- Att kommuner ser till att samarbetet mellan skolan och socialtjänsten stärks och integreras, för att ge elever och familjer i kris ett bättre stöd och för att mer effektivt utnyttja resurserna.
- Att kommunen utvecklar det förebyggande arbetet mot droger
- Att kommunen utifrån ett socialt investeringsperspektiv prioriterar arbetet med att hjälpa och stödja utsatta barn och familjer.
- Att kommunen ska ha god samverkan mellan hem, skola, staden, frivilligorganisationer och närpolis
- Att kommunen ska tillse att barn eller familjer i behov av stöd aldrig ska hamna i kläm mellan olika verksamheter
- Att kommunen utifrån ett socialt investeringsperspektiv ska sänka avgifterna på kultur- och musikskolan
- Att kommunen förebygger drogmissbruk och kriminalitet genom god samverkan mellan olika kommunala aktörer
- Att kommunen arbetar förebyggande med meningsfull fritid för ungdomarna, genom att stödja öppethållande av fritidsgårdar/ungdomens hus även på loven.
- Att kommunen fortsätter arbetet med att skapa familjecentraler och ett kommunalt Barnhus
- Att Kommunens ekonomi skall var transparent och redovisas för alla invånare.
- Att kommunen eftersträvar miljöhänsyn och etisk hänsyn vid alla inköp och vid all upphandling
- Att i upphandlingar ska ställa tydliga krav på miljö, klimat och social rättvisa
- Upphandla klimatsmart
- Att kommunen ska inhandla närproducerade och ekologiska livsmedel
- Att kommunen ska göra social upphandling
- Att endast företag med avtal/ förmåner i nivå med svenska kollektivavtal ska få uppdrag av kommunen.

- Att det ska finnas Antidiskrimineringsklausuler vid upphandling
- Att kommunens inköpsansvariga i första hand skall välja produkter som inte är djurtestade
- Att inte kommunen ska skriva avtal med bolag som diskriminerar
- Att krogar som diskriminerar ska förlora sitt serveringstillstånd
- Att förstärka de förtroendevaldas insyn och inflytande över kommunens upphandlingar.
- Att samverka med näringslivet. Upphandla närproducerat och ekologiskt. Följa upphandlingspolicyn
- Att stötta innovativa miljöinvesteringar
- Att gröna nyckeltal ska utvecklas för kommunens verksamheter

DEMOKRATI & JÄMSTÄLLDHET

Vi utgår från att människan är aktiv och skapande och att om vi vill, så kan vi påverka våra liv och vårt samhälle i den riktning vi önskar. Vi anser att alla människor har samma värde och likvärdiga grundläggande rättigheter. Alla skall ha frihet att utvecklas utifrån sina förutsättningar. Människans frihet att bestämma över sig själv skall bara begränsas av hänsyn till andra människors frihet och rättigheter, hänsyn till kommande generationers rätt till en god livsmiljö, hänsyn till andra kännande varelser och hänsyn till det ekologiska systemets ramar. Den gröna politiken överskrider vänster-högerskalan. Den kombinerar drömmen om stor frihet för individen med långtgående solidaritet i resursfördelningen. Den gröna ideologin kräver mer än en röst vart fjärde år eller tysta sympatier, den kräver aktiv handling! Därför vill vi;

- Decentralisera makten och stärka människors möjlighet till delaktighet.
- Arbeta för ett samhälle som är full tillgängligt för funktionshindrade, jämställt mellan könen och icke-diskriminerande avseende etnisk bakgrund, livsåskådning, sexualitet och ålder
- Anamma en solidarisk och långsiktig livsstil
- Ha en levande demokrati som har både möjligheter för alla att delta i beslutsfattandet och valda representanter som arbetar på medborgarnas mandat.
- Höra din röst även mellan valen
- Inte köpa väljare med valfläk utan erbjuder ett demokratiskt samarbete och ledarskap
- Utveckla istället för att avveckla de kommunala verksamheterna.
- Föra en ansvarsfull ekonomisk politik och ge ett demokratiskt ledarskap.
- En politiker ska i debatter argumentera i sak och undvika personangrepp
- Att människor ska vara fria att utvecklas utan att bli förtryckta av fördomar. Alla ska kunna leva fria från utseende- och rollmallar, ha rätt att vara den de är.
- Skapa det engagemang och delaktighet som krävs och att samhället uppmuntrar kritiskt tänkande och ifrågasättande.
- Vara politiker som hellre lyssnar en gång extra på medborgarna.
- Bryta upp blockpolitiken i kommunfullmäktige och skapa en bredare och klokare samverkan över partigränserna.
- Att all verksamhet ska präglas av öppenhet, mångfald, solidaritet och respekt för alla människors lika värde.
- Värna den lokala demokratin. Maktkoncentration leder lätt till maktmissbruk
- Ha öppenhet och fullt ansvarstagande.
- Att förtroendevalda håller igen sina löner och minskar löneklyftorna.
- Att det ska vara möjligt att lägga medborgarförslag till alla nämnder, styrelser och kommunfullmäktige
- Att kommunen skall tillåta och behandla medborgarförslag från enskilda personer, föreningar och andra grupper i samhället.
- Öka det lokala medborgarinflytandet, via medborgarbudgetar, brukarråd och medborgardialog
- Att utveckla medborgarkontoren
- Att införa medborgarberedningar, åsiktstorg och öppna nämndsammanträden
- Att ge medborgarna motionsrätt i Kommunfullmäktige.
- Att alla nämnd- och styrelsemöten ska vara öppna för allmänheten

- Utökat medborgarinflytande i fysiska planeringen
- Kommunen skall bidra till att konsumenter kan få information om hur varor producerats och vad de innehåller.
- Att minska diskrimineringen
- Att utveckla en särskild enhet som arbetar med råd och stöd i diskrimineringsfrågor
- Att personal och politiker regelbundet ska utbildas i diskrimineringsfrågor
- Att fortbilda lärare i queerfrågor, barnkonventionen och jämställdhet
- Att utveckla handlingsprogram mot mobbing
- Att otillgänglighet ska klassas som diskriminering
- Att tillgänglighetsplaner ska upprättas och följas
- Att arbetet med tillgänglighetsanpassning prioriteras
- Att jämställdhetsperspektivet ska genomsyra all verksamhet
- Att verkställa de statliga kraven i jämställdhetsplanerna
- Att kommunens verksamhet utreds när det gäller kön och position kopplat till reellt inflytande
- Att utveckla ett Handlingsprogram för kvinnofrid
- Att stödet till kvinnojourer ska öka
- Att vara ett föredöme i arbetet för jämställdhet mellan könen och mot alla former av diskriminering
- Att Motverka diskriminering vid anställningar.
- Att biståndsbeslut fattas utifrån ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv.
- Att föreningsbidragen ska kopplas till krav på jämställdhetsarbete, till exempel som tillgänglig träningstid i sporthallar.
- Att arbetsgrupper som arbetar nära familjer ska utbildas i kunskap om mäns våld mot kvinnor.
- Att Stödja kvinnojourerna och kriscentra för män.
- Att arbetet mot prostitution och människohandel ska fortsätta och utvecklas.
- Att ha fler och utveckla befintliga genuspedagogtjänster.
- Att kommunfullmäktiges valberedning arbetar aktivt med jämställdhetsarbete vid tillsättning av kommunala uppdrag.
- Att bli en försökskommun för rösträtt från 16 år i kommunala val
- Att Ungdomsrådet ska utvecklas, genom att ge rådet en egen budget, och flytta verksamheten till kommunstyrelsens ansvarsområde
- Att ungdomsrådet ska vara representerat i de utredningar och kommittéer man önskar
- Att utveckla ungdomsfullmäktige
- Att utveckla elevdemokrati på gymnasiet och mötesplatser för ungdomar

SJÄLVTILLIT OCH SJÄLVFÖRVALTNING

Motkraften till en allt mer skenande globaliserad ekonomi ligger i ett starkt lokalsamhälle vilket producerar och konsumerar sina egna livsmedel. Människan har behov av delaktighet, insyn, ansvar och gemenskap och kan inte reduceras till en egoistisk aktör på en marknad. Självförvaltning och kooperativa organisations- former är viktiga medel. Därför vill vi;

- Att i större utsträckning ta till vara hela människan som individ och social varelse.
- Att information och dialog ska vara tydlig och lättillgänglig för alla
- Att kommunens information skall vara saklig
- Att det ska vara enkelt att ge förslag, beröm eller kritik och få respons oavsett om det är via möten, telefon eller internet
- Att kommunen ska verka för att bli försökskommun med direktvalda kommundelsnämnder
- Att när minst 10 procent av de röstberättigade kommuninvånarna begär folkomröstning så skall folkomröstning genomföras.
- Att samtliga kommunala handlingar och protokoll inklusive bilagor ska vara sökbara i fritext på Internet.
- Att kommunen genomför försök med folkomröstning via Internet.
- Att kommunens diarium ska finnas tillgängligt på Internet
- Inrätta en kommunal rotationsprincip med en maxtid för kommunalt förtroendevalda

MÅNGFALD, SAMLEVNAD & HBTQA

Ett samhälle med mångfald står bättre rustat för påfrestningar än ett homogent. Det gäller såväl kulturellt som i naturen. Vi tror att människors inre drivkraft att utvecklas till den de är ska ses som en av nycklarna i ett samhälle som leder till lycka för individen. Därför vill vi;

- Öka kunskapen om HBTQA för att minska diskrimineringen
- Intensifiera utbildningarna i HBTQA för politiker och tjänstemän
- Att informationsmaterial och blanketter anpassas till att passa även regnbågsfamiljer
- Att erbjuda skyddat boende för HBTQ-personer.
- Att föräldrar till barn med grova funktionshinder ska erbjudas bättre möjligheter till stöd och avlastning
- Att tillgänglighetsplaner ska upprättas och följas
- Att göra det enklare för människor att göra hållbara val i sin vardag.
- Att vi vill behålla jobb och beslutanderätt nära medborgarna. Gärna samverka men nej till sammanslagning i storkommuner
- Att Föräldraledighet skall ses som en merit vid tjänstetillsättningar.
- Att kommunens anställda, på alla nivåer, ska avspegla befolkningens sammansättning
- Att Skapa och skärpa regelverk för uthyrning av lokaler till rasistiska organisationer
- Att kommunens verksamhet genomsyras av FNs konvention för mänskliga rättigheter och barn-och kvinnokonventionerna
- Att elever, föräldrar och personal ska ha inflytande över sin skola, ex genom lokala styrelser
- Att det ska vara offentligt finansierade läromedel för att förhindra sponsring
- Att det ska vara fokus; Funktionsnedsättning
- Att det ska utvecklas kontaktytor mellan nya och gamla svenskar
- Att värna den skattefinansierade verksamheten.
- Att Stoppa förslaget till "kundval" baserat på vinstjakt

NÄRINGS LIV & ARBETSMARKNAD

Miljöpartiet driver en ekonomisk politik som utgår från kunskaperna om de ekologiska sammanhangen och insikten att jordens resurser är ändliga. Vi måste lära oss att leva av naturens avkastning, så att naturens tillgångar inte konsumeras snabbare än de nybildas. Miljökonsekvenser och människors sociala situation måste i hög grad bli styrande för företagen och hur samhället skall organiseras. Ekonomins huvudsyfte skall vara att tillfredsställa människors grundläggande behov, samtidigt som goda livsförutsättningar bevaras för kommande generationer. Vi menar att samhället behöver växa utifrån en världsbild som inte ensidigt är fokuserad på materiell tillväxt och konsumtion, utan i väsentlig grad också är inriktad på social och kulturell utveckling och livskvalitet. Därför vill vi;

- Uppmuntra lokal handel och centrumhandel
- Att lokala småföretagare ska främjas med bra, kostnadseffektiva lokaler
- Att kommunen ska Utvecklas som en socialt hållbar turist-och evenemangsstad
- Att vara en ledande miljökommun och ligga steget före och våga vara först. Därför tänker vi låta näringsliv och gymnasium samarbeta för att knyta an till ett nytt högskolecentrum för gröna jobb i vår kommun.
- Värna ett levande centrum som stimulerar småskaligt företagande och närhet till varor och tjänster för alla kommunens invånare.
- Att arbeta för en hållbar kommunal utveckling. Vi tror på en lugn och balanserad utveckling, där kvalitet, långsiktighet och demokratisk förankring får prägla alla delar av processen. Marknadsföra kreativ ekonomi, som stimulerar ekonomisk utveckling baserad på teknologi, innovation och kreativitet i ett fördomsfritt och öppet samhälle
- Att nyetablering av företag i kommunen skall underlättas och ges stöd. Exploateringsbar mark och möjligheter till lokaler skall finnas.
- Att underlätta för små och medelstora företag att etableras och växa genom att skapa företagshotell
- Att skapa förutsättningar för entreprenörer, företagare och innovatörer att utveckla idéer och starta och driva företag
- Att Skapa förutsättningar folk med begränsat eget kapital att starta företag
- Att underlätta kooperativt företagande och nätsamverkan mellan företag
- Att kommunala praktikplatser behövs anpassas och resultat inriktas.
- Att utmana näringslivet att ordna fler praktikplatser än kommunen
- Att en småskalig livsmedelsförädling skall utvecklas. Det är en viktig del av en positiv framtidsutveckling för Sverige. Det främjar sysselsättning och service på landsbygden och ger en ny livskraft. Det behövs mer stöd till marknadsföring av ekologiskt närproducerad mat.
- Att Skogen är av stor ekonomisk betydelse, men produktionen av virke eller energiråvara får inte överordnas skogens övriga värden.
- Att skapa hållbara strukturer och ekonomiska incitament för miljöriktigt beteende
- Undersöka om något kommunalt bolag kan drivas som allmänintressebolag
- Att öka förutsättningarna för "Gröna jobb" till exempel inom återbruk, skötsel av gröna ytor, hantverk, ekologisk produktion samt bruk och utveckling av miljöteknik
- Att bli en Fair Trade City
- Att andelen rättvisemärka produkter ska öka
- Att det ska var Rätt till jobb för funktionsnedsatta
- Att Förbättra kommunens tillgänglighetsarbete
- Att Ta fram fler arbetsplatser för funktionsnedsatta i kommun och

stadsdelsnämnder och uppmuntra företag att göra detsamma

- Att inrätta anpassade arbetsplatser för personer med funktionsnedsättningar av olika slag.
- Att satsa kraftfullt på fler jobb åt unga
- Att ta fram fler lärlingsplatser inom kommunen och näringsliv och lärlingsutbildningar inom hantverksyrken
- Erbjudna alla ungdomar i gymnasieåldern kommunala eller näringslivsanknutna feriearbeten.
- Att utveckla sommarjobb för studerande och arbetslösa unga
- Förbättra arbetsmiljön i kommunala sektorn. Psykosociala arbetsskador såsom mobbing, stress och utbrändhet ska jämföras med fysiska arbetsskador. Att vi skall i högre grad, på våra arbetsplatser utveckla åtgärder för att förekomma sjukskrivningar som är relaterade till stress, mobbing eller diskriminering.
- Satsa mer resurser på kompetensutveckling av personalen
- Att det ska vara mer personal och mindre barngrupper inom barnomsorg och skola
- Att Utveckla metoder och aktiviteter som främjar allas möjligheter till anställning och befordran inom stadens egna verksamheter
- Att det ska vara Lika lön oavsett kön
- Att det ska vara fria arbetskläder till alla som behöver det
- Att subventionera kollektiva arbets- och studieresor till annan ort.
- Att föräldrar inom kommunens verksamheter kompenseras för minskad lön och löneutveckling vid föräldraledighet
- Att kommunen ska vara en förebild angående arbetsplatser fria från diskriminering och med god arbetsmiljö
- Att Utveckla e-verktyg så att fler anställda kan arbeta hemifrån
- Att avidentifiera jobbansökningar fram till första intervjun
- Att kommunen i samverkan med övriga kommuner ska intensifiera arbetet med att i svåra ekonomiska tider öka kommunens ansvar för att bry sig om de som hamnat utanför arbetsmarknaden,
- Att sänka arbetstiden för kommunanställda för ökad livskvalité
- Förkortad och flexibla arbetstid samt ökad skiftgång av hälso-fördelning, och miljöskäl
- Att se över möjligheten att minska arbetstiden för de yrkesgrupper som mest behöver det
- Att föräldrar ska erbjudas kortare arbetstid
- Att inleda projekt för sänkt arbetstid med bibehållen lön inom kommunens verksamheter
- Att stödja olika arbetstidsmodeller och idéer för att öka personalens trivsel och motivation
- Att det ska finnas en möjlighet att arbeta heltid eller deltid
- Att kommunen ska ta fram fler lärlingsplatser inom kommunen och näringslivet.
- Att arbetet med att vägleda folk till jobb/utbildning ska bygga på respekt för individen och vara anpassad för just den enskilde personen.
- Att gynna den sociala ekonomin och det lokala, småskaliga näringslivet i kommunen.
- Skapa förutsättningar för invånare med begränsat eget kapital att starta företag.
- Att underlätta för stadsodling och lokal matproduktion.
- Att arbeta för fler 'Bondens egen marknad'. – Fiskarnas egna marknad
- Att Business Region Göteborg marknadsför "kreativ ekonomi". – design m m
- Att skapa en ekologiskt och socialt hållbar turist- och evenemangsstad.

- Att nya bostadsområden planeras för att kunna innehålla utrymmen för affärer, service och småskaligt näringsliv.
- Att kommunen marknadsför och förstärker sin etableringsservice, t.ex. med att tillhandahålla småföretagsledning för att förbättra företagsklimatet i kommunen.
- Att ha fler arbetsplatser för funktionsnedsatta i kommunens förvaltningar och bolag samt uppmuntra företag att göra detsamma.
- Att vidareutveckla servicen för nyanlända flyktingar och invandrare bl.a. genom att förbättra vägledningen till jobb.

INTEGRATION

Idag står många utanför samhället både socialt och ekonomiskt. Man saknar förutsättningar att ta sig in i gemenskapen och de politiska verktygen som prövas håller inte måttet. Vi måste göra allt för att ge alla människor en chans att komma in i samhället, annars gör vi en stor förlust, både mänskligt, utvecklingsmässigt och ekonomiskt. Vi vill;

- Att driva en aktiv integrationspolitik och involverar alla samhällets aktörer
- Att vara en föregångskommun angående integration
- Att införa en nollvision när det gäller främlingsfientlighet och rasism
- Att flyktingmottagandet ska vara generöst, värdigt och effektivt
- Att ta ett aktivt och medmänskligt ansvar för ensamkommande, asylsökande flyktingbarn
- Att ha ett generöst flyktingmottagande och ett stort ansvarstagande när det gäller ensamkommande barn
- Att invandrare ska göras mer delaktiga i det demokratiska arbetet
- Att på ett bättre sätt ta tillvara på kompetensen hos flyktingar och invandrare
- Att inrätta ett invandrarråd
- Att utveckla bättre dialog med minoriteterna
- Att satsa på Grön integration i samverkan med t ex hushållningssällskapet
- Att satsa på positiv särbehandling och kvotering, det vill säga att vid lika formella meriter ge företräde åt personer med utländsk härkomst på arbetsmarkanden, kan vara ett av medlen för att nå ett samhälle där etnisk tillhörighet inte spelar någon roll.
- Att införa så kallade flyktingguider för att förstärka kommunens arbete.
- Att Svenskundervisningen för flyktingar integreras mer i näringsliv och arbetsmarknad
- Att SFI utvecklas och ges ökade resurser och i högre grad ska vara arbetsintegrerande
- Att papperslösa får vård och utbildning
- Att skapa fler mångkulturella mötesplatser,
- Att utveckla en kunskapsbank för integration och jämställdhet
- Att stödja särskilda verksamheter för kvinnor med rötter i andra kulturer
- Att stimulansutbildning till föreningar som jobbar för ökad integration
- Att integrationsarbetet ska vara ett högt prioriterat arbete i Kommunen.
- Att genom stadsplaneringen främja integrationen i enlighet med S 2020.
- Att stödja faddrar till nyanlända från andra kulturer.
- Att skapa fler mötesplatser runt om i staden för att möjliggöra kulturella utbyten.
- Att föreningsbidragen kopplas till krav på mångfaldsarbete.
- Att kommunens information översätts till flera språk.
- Att verka för att språklagen och lagen om nationella minoriteter får genomslag i myndighetsutövningen i kommunens organ.
- Att kommunen aktivt informerar om de nationella minoriteternas rättigheter.

UTBILDNING

Skolan har till uppgift att se till att alla elever ges förutsättningar att klara kunskapsmålen. Skolans uppgift är också att tillsammans med barn och ungdomar skapa förutsättningar för ett gott samhälle där vi visar respekt för varandra, för naturen och för miljön. För att säkerställa att detta kan uppnås är det en förutsättning att skolan är en trygg plats där elever och personal trivs och kan utvecklas. För att uppnå detta vill vi;

- Att pedagogerna ska få möjlighet att reflektera över sin undervisning, få relevant fortbildning och övrigt stöd som de behöver för att undervisningen ska utformas på ett sådant sätt att eleverna utmanas i sitt lärande och finner lust att lära.
- Att forskning kring pedagogik i förskola och skola uppmuntras
- Att utbildningen ska bedrivas av utbildade pedagoger
- Att främja deltagande i lärarlyftet.
- Att nyanställda pedagoger alltid erbjuds en mentor
- Att "vardagshinder i verksamheten", dvs småsaker som brister i
- organisation, lokaler, läromedel, hjälpmedel mm som minskar kvalitét och
- utbildningsresultat, inventeras och åtgärdas inför varje nytt läsår
- Att en övre gräns för barn/elevgruppernas storlek införs i skola och barnomsorg
- Att resurserna till barn med behov av särskilt stöd ökas
- Att modersmålsundervisningen utvecklas och erbjuds alla elever med annat modersmål än svenska
- Att elever, med annat modersmål än svenska, erbjuds studiehjälp på sitt modersmål
- Att skolan fostrar eleverna till större delaktighet i skolan och i samhället.
- Att innehållet i läromedlen i skolan är neutralt
- Att det ska bedrivas ett aktivt genusarbete i skolan
- Att kommunen fortbildar lärare inom områden som inte är ämnesspecifika som till exempel queerfrågor, barnkonventionen och jämställdhet
- Att alla förskolor ska ha tillgång till genuspedagoger för ett medvetet arbete med både pojkars och flickors utveckling på ett icke normativt sätt
- Att skolan ska bedriva ett aktivt arbete för att motverka mobbning och utanförskap, detta arbete ska dokumentera i en handlingsplan
- Att en mångfald av pedagogiska inriktningar ska få finnas inom skolan
- Att utomhuspedagogik uppmuntras och att eleverna har tillgång till en skolskog
- Att hälsa, livskvalitet och fysisk aktivitet ges ökad betydelse i skolan
- Att idrottsämnet utvecklas, gärna i samarbete med lokal idrottsföreningar
- Att den kommunala skolan ges resurser för att profilera sig
- Att "gröna profiler" både i grundskola och gymnasieskola uppmuntras
- Att skolorna ska vara miljöcertifierade
- Att det finns minst en sådan miljöprofil på en grundskola i kommunen där hållbar utveckling och ekologisk balans konkretiseras och exemplifieras som en naturlig del i undervisningen
- Att de små byskolorna på landsbygden får finnas kvar
- Att skolbarnsomsorgen förbättras
- Att bilda friskola i kooperativ eller privat regi ska uppmuntras
- Att de kommunala skolorna ska kunna konkurrera med friskolorna på samma villkor
- Att föräldrar ska kunna välja skola men skolor ska inte kunna välja elever.
- Att elever, föräldrar och personal ska ha inflytande över sin skola, exempelvis

genom lokala styrelser

- Att ämnesintegreringen i skolan ökar, dagens olika ämnen ska utgöra basen för att eleven sedan ska se samband och komplexitet i frågeställningar de möter i vårt nationella och internationella samhälle.
- Att "kringresurser" i skolan, kuratorer, studievägledare och specialpedagoger finns i tillräcklig omfattning
- Att alla skolor arbetar med ett kretsloppstänkande
- Att all personal inom den kommunala skolans område informeras och utbildas i miljöfrågor med syftet att de ska vara föregångare samt kunna verka för en miljöanpassad verksamhet.
- Att en satsning på klimatsmart och ekologisk mat genomförs i alla skolor
- Att samarbetet mellan skola och näringsliv utvecklas
- Att i samarbete med näringslivet i kommunen tillskapa möjligheter till lärlingsutbildningar inom hantverksyrken
- Att det sker en ökad satsning på att göra gymnasieskolans yrkesutbildningar mer attraktiva
- Att andelen lärlingsplatser på gymnasieskolan ökas
- Att gymnasieeleverna, i kärnämneskurserna, skall ges en likvärdig utbildning, oavsett vilket program man studerar på.
- Att elever med särskild lust och talang skall kunna läsa kurser i nästa stadium t.ex. gymnasiekurs eller kurser på högskola/universitet.
- Att de kommunala gymnasieskolorna arbetar aktivt med att få en etnisk mångfald bland elever och personal
- Att elever i skolan erbjuds kultur i alla dess former
- Att Musikskolans avgifter hålls nere och att väntetiderna dit kortas
- Att en mångfald av utbildningsformer som främjar det livslånga lärandet ska erbjudas
- Att vuxenutbildning finns tillgänglig och att där erbjuds ett brett utbud av utbildningar, även yrkesutbildningar
- Att vuxenutbildningen erbjuder möjlighet att såväl kompettera betyg som att läsa upp betyg
- Att vuxen utbildningen ska erbjudas året runt och inte vara terminsberoende
- Att SFI utvecklas och ges utökade resurser.
- Att SFI utbildningen i högre grad ska vara arbetsintegrerad
- Att fler högskolor ska erbjuda praktik på företag och myndigheter som ett led i utbildningen.
- Att studieförbunden ges goda förutsättningar att verka
- Att mötesplatser för unga, såsom tex "Ungdomens Hus", skapas. Här ska ungdomar kunna mötas och vara delaktiga i drift och alla beslut kring verksamheten.
- Att möten i den kommunala nämnd där barn-och utbildningsfrågor beslutas hålls öppna för allmänheten.
- Att vinstutdelning i de privata företag som driver grund- och gymnasieskola stoppas.
- Att ungdomarna erbjuds sysselsättning
- Att ungdomar erbjuds möjligheter att få sysselsättning där de kan bidra till en positiv samhällsutveckling, som till exempel gatumusikanter, informatörer för kommunen mm.
- Att alla barn och ungdomar ska ges förutsättningar att klara kunskapsmålen i skolan.
- Att ge förutsättningar till skolan att vara en trygg plats där elever och personal trivs

och kan utvecklas.

- Att pedagogerna ska få möjlighet att reflektera över sin undervisning, få relevant fortbildning och övrigt stöd som de behöver för att undervisningen ska utformas på ett sådant sätt att eleverna utmanas i sitt lärande och finner lust att lära.
- Att storleken på klasser/grupper i skola/förskola hålls på en rimlig nivå
- Att modersmålsundervisningen utvecklas och erbjuds alla elever med annat modersmål än svenska
- Att elever, med annat modersmål än svenska, erbjuds studiehandledning på sitt modersmål
- Att skolan fostrar eleverna till större delaktighet i skolan och i samhället.
- Att det ska bedrivas ett aktivt genusarbete i skolan
- Att det ska finnas ett aktivt arbete för att motverka mobbning och utanförskap Att en mångfald av pedagogiska inriktningar ska få finnas inom skolan
- Att den kommunala skolan ges resurser för att profilera sig
- Att "gröna profiler" både i grundskola och gymnasieskola uppmuntras
- Att de små byskolorna på landsbygden får finnas kvar
- Att bilda friskola i kooperativ eller privat regi ska uppmuntras
- Att föräldrainflytande ska uppmuntras i alla skolformer
- Att "kringresurser" i skolan, kuratorer, studievägledare och specialpedagoger finns i tillräcklig omfattning
- Att alla skolor arbetar med ett kretsloppstänkande
- Att en satsning på klimatsmart och ekologisk mat genomförs i alla skolor
- Att samarbetet mellan skola och näringsliv utvecklas
- Att andelen lärlingsplatser på gymnasieskolan ökas
- Att elever i skolan erbjuds kultur i alla dess former

KULTUR OCH FRITID

Kulturen är det som binder samman olika grupper och individer i samhället. Kulturen skapar kreativitet och leder till samhällsutveckling och höjd livskvalité. Konsumtion av kultur är en del av ekonomin som kan växa och samtidigt vara ekologiskt och socialt hållbart. Kulturen och fritidsaktiviteter ska vara tillgängliga för alla grupper i samhället oavsett ålder, kön och ekonomi.

Vi vill;

- Att kommunen beaktar jämställdhets och mångfaldsperspektivet när kommunen gör investeringar.
- Att kommunen stärker bibliotekens och skolbibliotekens roll genom attraktiva öppettider och bemanning av kompetent personal
- Att kommunen arbetar för ökad tillgänglighet i fritids- och friluftsliv för dem som har funktionsnedsättningar
- Att kommunen inför kultur- och musikskola
- Att kommunen skapar ungdomens allaktivitetshus.
- Att Kommunala beslut ska underställas en barnkonsekvensanalys
- Att kommunen inför lagliga graffitiväggar
- Att kommunen sänker avgiften till musikskolan
- Att kommunen skapar fler mötesplatser för barn och ungdomar.
- Att kommunen behåller kommundelsbiblioteken
- Att kommunen utökar bibliotekens öppettider
- Att kommunen utökar kulturskolan för att innefatta fler kulturella uttryck.
- Att kommunen har jämställda villkor för flickors och pojkars idrottande och fritidsintressen.
- Att kommunen ekonomiskt och praktiskt stödjer ungdomars egna initiativ för en aktiv fritid.
- Att kommunen underlättar för queermötesplatser.
- Att kommunen satsar på breddidrott
- Att kommunen satsar på rörligt friluftsliv
- Att kommunen satsar på kulturturism
- Att kommunen bygger ut vandringsleder
- Att kommunen märker ut paddelleder
- Att kommunen satsar på drogfria mötesplatser
- Att kommunen inför simskola för barnen
- Att kommunen satsar på bygdegårdarna

MAT

Vår livsmedelsproduktion brottas idag med stora problem. Mängden energi som krävs för att framställa och transportera livsmedel är större än den energimängd som finns i själva maten. Sveriges sätt att producera mat är en ren energiförlust. På sätt och vis kan man säga att vi äter olja. Utan billiga fossila bränslen och regelbuden giftanvändning havererar västvärldens system för att producera och distribuera livsmedel. Ett hållbart och energieffektivt samhälle behöver en bättre balans mellan stad och land, annars blir transporterna för långa och energikrävande. Haven övergöds av vårt avlopp samtidigt som jordarna urlakas på näringsämnen och giftrester samlas i grundvattnet.

Att i möjligaste mån försöka få närproducerad mat i staden är ett lyft för svenskt jordbruk. Det är också en säkerhetsfråga som innebär att kommunen står bättre rustad för att klara en oljekris. Vi kan idag inte direkt ställa krav på närproduktion då EU:s regelverk betraktar detta som handelshinder, men vi kan ställa krav på att maten ska vara nyproducerad och säsongsbetonad, vilket främjar närproducerad mat. Därför vill vi;

- Att kommunen ska servera god och näringsrik mat. Mat som inte besprutats eller bestrålats, som produceras och lagas nära den som ska äta och som gör oss mätta, glada och nöjda.
- Att all mat som äts i förskolor och skolor, på äldreboenden och dagcentraler och andra av stadens restauranger vara mer ekologisk, innehålla mer vegetabilier och lagas när den ska ätas, där den ska ätas.
- Att av resursskäl öka andelen ekologiskt och vegetariskt.
- Att ha är ett modernt ekologiskt jordbruk som är giftfritt, bygger på växelbruk och god djuromsorg.
- Att bevara den jordbruksmark som finns kvar i vår stad och göra det möjligt för människor att bli jordbrukare i staden.
- För att skona våra hav, välja miljömärkt fisk som är fångad på ett selektivt sätt så att man inte har kasserat stora delar av fångsten. Vi vill även förhindra djuphavsfiske då detta riskerar att ödelägga hela ekosystem på havsdjupen som vi knappt har någon kännedom om.
- Att alla kommunala verksamheter som serverar mat ska ha tillagningskök.
- Att andelen miljömåltider som kommunen upphandlar och serverar ska öka till 50 procent till år 2014.
- Att maten i kommunen är säsongsanpassad i syfte att gynna närproducerad och klimatsmart mat.
- Att förskolor av pedagogiska skäl ska laga sin egen mat.
- Att skoleleverna serveras mat som inte är genmanipulerad.
- Att kommunen ska välja miljömärkt fisk då detta är möjligt.
- Att Kommunen aldrig serverar eller upphandlar djuphavsarter eller arter som är hotade.
- Att eleverna alltid ska kunna välja vegetarisk eller vegansk mat.
- Att allt kött som serveras av kommunen ska vara ekologiskt.
- Att normalalternativet vid kommunens interna representation och arbetsluncher skall vara vegetariskt. Icke-vegetariskt kan finnas som extraval.

VÅRD & OMSORG

Miljöpartiet de Gröna anser att utvecklingen av vård och omsorg inom Sveriges kommuner är högt prioriterat och att alla oavsett sjuklighet ska kunna uppehålla ett högt levnadsvärde och autonomi. Det är viktigt att för oss att det egna självbestämmandet sätts i framkant i planeringen av den vård och omsorg den enskilde behöver och att egenmakten är stor. Det är viktigt att vi gröna i kommunerna i Västra Götaland verkar för att kommunerna tar sitt ansvar i planeringen för att allt fler blir äldre och lever längre, samt vill ha sin rätt att bestämma hur hjälpen skall utformas. Vi vill ha ett starkt inkluderande samhälle där alla känner sig sedda och behöva oavsett form av funktionshinder och behov. Därför vill vi;

- Verka för att strategiska äldreomsorgsplaner utvecklas.
- Att integritet och respekt för människan ska prägla vården, omsorgen och det sociala arbetet.
- Att grunden i detta arbete skall vara att ta tillvara det friska, stärka och bibehålla människans funktioner och färdigheter. Hjälpa till självhjälp och goda förutsättningar för att kunna bestämma över sin vardag och påverka och hantera sina svårigheter, bör erbjudas.
- Att garantera alla i kommunen en skälig levnadsnivå.
- Att alla har rätt till en av samhället finansierad grundtrygghet, att ta emot socialbidrag skall inte behöva upplevas som förnedrande.
- Att det skall inte göras avdrag på socialbidragen för de familjer, vars minderåriga barn har haft sommarjobb.
- Att människors svårigheter skall relateras till deras sociala sammanhang och kommunen skall mer aktivt förebygga psykosocialt relaterade problem och arbetslöshet.
- Att barn och familjer i kris skall få ett starkare stöd, så att onödiga omhändertaganden kan undvikas.
- Att mer satsningar krävs för att förebygga ungdomsarbetslöshet.
- Att kommunens förebyggande arbete mot droger skall utvecklas. Aktiva åtgärder mot nyrekrytering av missbrukare måste sättas in.
- Att göra en ökad satsning på information i skolor, både till barn och till
- Föräldrar, samt stöd till frivilligorganisationer för att motverka glorifieringen av missbruket.
- Att Polisens och de före detta missbrukarnas kunskap på detta område är värd att beakta.
- Att alla som har behov av missbruksvård måste få det.
- Personalen är viktig. Villkoren och statusen för de som arbetar inom vård och omsorg och det sociala arbetet skall systematiskt förbättras.
- Att fler heltidsarbeten skall erbjudas.
- Att personal involverad i svåra krissituationer bör få mera psykologiskt stöd.
- Att försök med sänkt arbetstid till 35 arbetstimmar inom vård och omsorg skall genomföras.
- Att kommunen fortsättningsvis satsar på kompetensutveckling av vårdpersonalen och öka deras medinflytande.
- Att god bemanning av alla kategorier av personal skall finnas.
- Att stöd till externa näringsidkare, som berikar vård- och omsorgsformer, som t.ex. musikterapi, teaterverksamhet skall ges.

- Att äldreomsorgen skall vara inriktad i högre grad på att möta de äldres önskemål och behov.
- Att äldre skall erbjudas att själva kunna välja bland olika alternativ för hur de skall bo och vilken form av vård de vill ha.
- Att möjligheten att bo kvar i hemmet skall stödjas från samhället. Plats på äldreboende skall kunna erbjudas de som behöver det, samt att det finns en väl utvecklad korttidsvård.
- Att det skall finnas olika former av äldreboende, belägna mitt i staden och på landsbygden.
- Att få bo kvar i sin hembygd, även efter att man flyttat in på ett äldreboende, är viktigt.
- Att olika former av äldreboenden skall erbjuda aktiviteter som är anpassade till de boendes möjligheter och intressen, t.ex. avslappningsövningar, massage, gymnastik, dans, promenader, boule, musicerande, kurser i olika ämnen m.m. och olika former av upplevelsemiljöer som påverkar sinnena.
- Att vid bedömning av vårdbehov skall större hänsyn än hittills tas till de psykosociala behoven.
- Att det skall finnas äldreboenden där man kan behålla sitt husdjur, delta i köksarbetet, odla, städa m.m. Mötesplatser skall finnas i närboendet för att motverka ensamhet. De som vill delta i dagverksamhet skall få denna möjlighet.
- Att maten är en viktig del av många äldres vardag. Fler möjligheter att erbjuda näringsrika måltider skall finnas, så att de äldre inte drabbas av näringsbrist.
- Att dagens traditionella äldreomsorg bör kompletteras med frivilliginsatser som sätter guldkant på tillvaron. De insatserna skall underlättas.
- Att anhörig vårdare måste få hjälp, stöd och möjlighet till avlastning.
- Att vården av dementa sker till stor del av anhöriga. Därför är det viktigt att det sker utbyggnad av avlastningsmöjligheter, t.ex. korttidsplatser.
- Att anhöriga får stöd genom relevant information om demens, möjligheter att utbyta erfarenheter med andra som befinner sig i en liknande situation skall stödjas.
- Att palliativ vård är viktig och den skall finnas, när behoven uppstår. Det skall finnas väl utbildad personal som förstår när stöd skall erbjudas den döende och de anhöriga.
- Att det skall eftersträvas att ett gruppboende är anpassat till en grupp med ungefär liknande vårdbehov. Detta är viktigt såväl inom äldreomsorg som i funktionshinderomsorg.
- Att funktionshinderade barn och ungdomar skall erbjudas möjligheter att välja grad av integrering i barnomsorg, skola och fritidsverksamhet.
- Att psykiska funktionshinder skall uppmärksammas mer. Kommunen skall ta sitt ansvar för boende och tillsyn samt att rehabilitering sätts in tidigt och samordnat. I samhället finns mycket fördomar kring psykiska funktionshinder och psykiska sjukdomar. Ibland kan detta leda till onödiga hinder och problem.
- Att det är viktigt med ett brett informationsarbete och stöd till brukarföreningar.
- Att omsorgen av människor med begåvningsfunktionshinder skall utgå från principen om normalisering, närhet och helhet.
- Att människor med begåvningsfunktionshinder skall ha stöd och möjligheter till ett människovärdigt liv i gemenskap med andra människor.
- Att resurserna måste vara sådana att det finns möjlighet till individanpassade lösningar.
- Att funktionshinderanpassning av offentliga miljöer och kollektivtrafik måste gå vidare.

- Att alla skall kunna delta efter egna förutsättningar i samhället.
- Att en god samhällsmiljö, en anpassad bostad och tekniska hjälpmedel kan i mer eller mindre grad minska funktionsnedsättningarna. Dessa aspekter är viktiga vid planering av bostäder, skolor, arbetsplatser, kollektivtrafik och offentliga miljöer
- Att nära samarbete mellan huvudmän, kommun och landsting är en förutsättning för att vården skall fungera.
- Att det finns behov av att bättre samordna olika insatser som en vårdtagare är beroende av och som ges av olika intressenter, t.ex. kommunen – färdtjänst, landsting – sjukresor.
- Att ett bättre samarbete kan optimera vården och omsorgen av den enskilde och kan bidra till bättre utnyttjande av resurser, både materiella och mänskliga.
- Att kommunen skall satsa på förebyggande friskvård riktad till kommunens anställda och till kommunens invånare i olika åldrar och samhällsgrupper. Tid för motion skall vara en självklarhet i vars och ens vardag.
- Att vi anser att äldrevården och den sociala omsorgen skall skötas huvudsakligen av kommunen. Samtidigt ser vi positivt på kooperativa och andra alternativa, icke vinstdrivande lösningar

INTERNATIONELLT ARBETE

Vi vill;

- Bidra till att kommunen blir mer känd utomlands
- Bidra till fred, demokrati och säkerhet genom att...
- Att bidra till en långsiktig hållbar utveckling, genom projekt, nätverk och samarbeten
- Att det internationella arbetet styrs av en väl genomtänkt internationell strateg.